

**ИЗПОЛЗВАНЕ ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ЕЛЕКТРОННОТО
ОБУЧЕНИЕ ЗА ПОВИШАВАНЕ МОТИВАЦИЯТА НА
СТУДЕНТИТЕ ЗА УЧЕНЕ И УЧАСТИЕ**

доц. д-р Мария Ст. Алексиева
Бургаски свободен университет

**USING THE E-LEARNING POTENTIAL FOR ENHANCING
STUDENTS' MOTIVATION FOR RESEARCH, LEARNING AND
ACTIVE PARTICIPATION**

Assoc. Prof. Mariya Aleksieva PhD
Burgas Free University

Abstract: The article describes the positive experience of using the e-learning opportunities together with the standard methods of training. Their integration supports the processes of training and studying.

Key words: e-learning, leaning, active participation, students' motivation

Развитието на технологиите и появата на нови области на научно познание в комбинация с изостряща се конкуренция при доставчиците на образователни услуги и глобализация на структурите на пазара на труда налага постоянно усъвършенстване на учебните планове във ВУЗ и повишаване на качеството на образователната услуга при подготовката за всяка професия.

Нарастват изискванията към знанията, уменията и компетенциите на младите, току що приключили обучението си специалисти, а заедно с тях се повишават и критериите за подбор на персонала. На този фон, надеждите за оптимизиране на обучението и подготовката на квалифицирани кадри са съсредоточени в Интернет базираните решения и електронните средства за обучение и самообучение.

От няколко години в България се заговори за нова интерактивна форма на обучение - “**e-learning**”.

Най-общо **електронното обучение** или “**e-learning**” е форма на обучение, която се отъждествява с получаване на знания по електронен път. С помощта на електронното обучение може да се организира и представя пред различни групи обучаеми информация и знания по един нов и вълнуващ начин.

E-learning платформите позволяват влагане на различни типове документи и мултимедийни продукти за обучение, като се започне от стандартния офис пакет и се стигне до анимация, видео и музикални файлове. Благодарение на интерактивността и различния начин на представяне обучението способства за повишаване способността на обучаемите за концентрация, възприемане и запаметяване на предлаганото учебно съдържание. От гледна точка на теорията за учене на възрастните може да се твърди, че чрез прилагане на възможностите на електронното обучение се възприема по-бързо и

трайно в сравнение с останалите известни форми на обучение. Това е така, защото при електронното обучение се възприема чрез няколко вида сетива - виждане, правене и слушане. Благодарение на това гъвкаво решение за всяка група обучаеми може да се разработят специфични курсове, които да отговорят детайлно на нуждите и изискванията им.

E-learning платформата позволява обучението на големи групи хора и индивидуалното им оценяване по предварително зададени критерии. Обучението е последователно, системно, интензивно и сложността му се определят в зависимост от конкретните нужди на потребителите.

Използването на възможностите на електронното обучение не означава загърбване на традициите в досега прилаганите форми на обучение, които за нуждите на публикацията ще наричаме „традиционно обучение”. Напротив подходът към смесения тип обучение насърчава ученето и участието на студентите в академичния процес по определена учебна дисциплина, подпомагайки пълноценното използване на наличните ресурси, премахването на бариерите в средата и изграждането на култура на сътрудничество. Той подкрепя активното въвличане на младите хора в учебните дейности, надграждайки техния опит и знания, натрупани в предходния етап на обучение и в досегашния им жизнен опит. Развивайки определена култура в хода на обучението по учебната дисциплина и подпомагайки изясняването на целите, към които са насочени дейностите, *съчетаването на традиционно с електронно обучение* може да доведе до траен напредък.

I. Някои основни понятия

Електронно обучение е всяко обучение, което използва мрежа LAN (Local area network), WAN (Wide area network) или Internet за доставка на знание и взаимодействие между преподавател и обучаем. Може да бъде синхронно, асинхронно; водено от преподавател или с помощта на компютър, както и комбинация от посочените.

Дистанционно учене е учене, при което преподавателят и обучаемите са на физически отделни места. Може да бъде синхронно или асинхронно, да включва кореспонденция, видео или електронно учене. Най-общо, дистанционното обучение може да се определи като обучение, при което учащите се намират на различно място от това на преподавателя и осъществяват връзка помежду си посредством компютър или други комуникационни средства.

Електронна система за обучение е платформа, чрез която учебното съдържание се осигурява и управлява. Обикновено тя дава възможност на преподавателя да създава и води курсове от разстояние и да следи напредъка на обучаемите. В редица случаи дава възможност на участниците да използват интерактивни инструменти: чатове, форуми, видео, симулации и др. Тя съдържа: On-line учебно съдържание; Off-line учебни дейности.

Дистанционното обучение с Интернет (Internet-Based Training, Online Training, Net-Based Training) е обучение, което се осъществява посредством Интернет или Интранет. При този вид обучение се използва някакъв Web-браузър, например Internet Explorer или друг.

Среди за електронно обучение - Използват се различни среди за нуждите на електронното обучение. По-известните от тях са Moodle, Arcade, Teletop и др.

Учене - описва дейностите, извършвани с цел разбиране значението на някакъв обект или процес, водещи до забележима промяна в поведението и познанието на обучаемия.

Ученето е целенасочен и рационално организиран процес за усвояване на социалния опит в неговата обобщена и систематизирана форма, като запазва своето основно свойство да води към прогресивни и относително трайни промени.

Активното учене (англ. *Action learning*) е начин на усвояване на знания, чрез извършването и осмислянето на дадена дейност. Активното учене е процес, при който участниците изучават своите собствени дейности и опит, с цел подобряване на постиженията си. Този метод на учене е в контраст с традиционното учене, което се съсредоточава върху представянето на знанието и уменията. Активното учене се фокусира върху проучване на извършените действия, а знанието се придобива като резултат, който се очаква да доведе до подобряване на уменията и постиженията. Основоположник на активното учене е професор Реджиналд Ревънс (Reginald Revans). Той създава и развива този метод през 40-те години на 20 век. Според него традиционните методи за учене са в значителна степен неефективни.

II. За избора на MOODLE като среда за електронно обучение

MOODLE е софтуерен пакет за разработване на интернет базирани образователни курсове и уеб сайтове. Това е развиващ се проект, който поддържа подход към обучението, основаващ се на теорията за социален конструкционизъм. Най-общо в основата на тази теория стои идеята, че човек активно конструира знанието си посредством взаимодействието си с околната среда, а не само чрез слушане и учене.

В настоящата публикация средата Moodle се представя поради няколко основни причини:

- тя е свободна за използване, разпространение и развитие система за дистанционно обучение;

- лесна е за управление и обслужване;
- интерфейсът е преведен на български език.

Като система за електронно учене Moodle включва следните основни елементи и функции:

- публикуване на всякакви текстови и илюстративни материали;
- записване и отписване на обучаемите;
- изготвяне на собствени изпитни материали, съобразени с критериите за получаване на кредити по изучаваната дисциплина;
- задаване на задания на курсови проекти;
- инструменти за оценяване;
- възможност за обратна връзка чрез анкетни проучвания;
- форуми;
- обмен на съобщения (messaging);
- собствена електронна поща (e-mail);

Използвайки елементите и функциите на тази среда за електронно обучение преподавателят може да провежда обучение, което включва взаимодействие с обучаемите, проследяване на тяхната дейност, възлагане на задачи за извънаудиторна подготовка, изготвяне на различни видове тестове за проверка и оценка на напредъка или като подготовка за явяване на изпит по дисциплината в рамките на изпитната сесия и др. Освен това преподавателят има пълен контрол върху настройките на курса за обучение, включително позволява или ограничава достъпа до тях. Той може да избира формата на курса (тематичен, дискуссионен или седмичен), начална и крайна дата на курса, парола за записване на обучаемите. Авторът на курс има възможност да реши дали и как да се показват оценките на обучаемите и дали курсът да включва актуални събития и дейности (напр. новини). Чрез потребителската регистрация може да се проследи работата на всеки обучаем (дали е решавал тест, чел задание, писал във форума и т.н.), колко време е бил в системата и т.н.

Системата позволява работа с различни формати като Word, Powerpoint, PDF, Flash, видео, звук и др.

Тестовият модул предоставя на преподавателите разнообразни възможности за създаване на собствени тестове. Системата поддържа въпроси с множествен избор, от типа „вярно/ невярно“, въпроси с кратък отговор, изчислителен въпрос, въпроси за съпоставяне и др. Тези въпроси се съхраняват в специализирана база данни и могат да бъдат използвани многократно в един и същи курс или, ако е подходящо в различни курсове.

Резултатите от тестовете се оценяват автоматично и могат да бъдат оценявани многократно, ако по някаква причина въпросите са променени.

Преподавателят може да задава начална и крайна дата за изпълнение на теста, а също и времетраене на теста, да определя колко пъти обучаемите могат да решат един и същи тест и дали могат веднага да видят своите резултати. При многократно изпитване с тест преподавателят може да избира измежду няколко подхода за поставяне на окончателна оценка (най-високия резултат, средна оценка и др.)

Друга възможност на платформата е получаването на допълнителна информация от обучаемите за удовлетвореността им от курса, за проблеми, свързани с усвояването на материала, за самостоятелните задачи и др. Отговорите на обучаемите се получават по електронен път и могат да бъдат анонимни. „Журнал“ е модул, който отразява постиженията на обучаемите. Преподавателят определя тема, а студентите могат да променят и прецизират отговорите си. Преподавателят може да възложи задача за самостоятелна работа с помощта на модул „Задание“. Типични задачи за извънаудиторна подготовка по дисциплината „Пресжурналистика“ са писане на новина, коментар, репортаж, резюмета на журналистически текстове, анализи, паспорт на вестник, проекти за дизайн на вестник, курсови задания, презентации и др. „Речникът“ в системата позволява на преподавателите да дефинират понятията в предметната област на съответния курс. Студентът от своя страна има възможност да отваря речника в момента, в който срещне съответния термин в текстовете на учебния материал. „Форумът“ е място за общуване между обучаемите и преподавателя. При абониране за форума участниците получават копия от всяка нова тема на своя електронен адрес. Модулът „Чат“ предлага на обучаемите да осъществят синхронна дискусия в реално време. Чрез модула „Семинар“ участниците взаимно оценяват проектите си, знанията си и поставените задачи. Модулът „Анкетите“ предоставя инструменти за изследване, които могат да бъдат полезни в оценяването и стимулирането на обучението в онлайн среда.

III. За бариерите пред ученето и участието

Ефективността на взаимодействията „преподавател - студент“ се затрудняват, когато студентите или преподавателят се сблъскат с бариери пред ученето и участието на студентите в процеса на обучение по дадена учебна дисциплина.

Те могат да възникнат във всеки аспект от съвместната работа, например във физическата среда, в организацията на обучението, в начина на представяне на дадено учебно съдържание, във взаимоотношенията „преподавател - студент“, както и в естеството на самите дейности. Следователно студентите изпитват трудности, когато се сблъскват с бариери пред ученето и участието, които затрудняват подготовката им по учебната дисциплина или достъпът им до учебни ресурси. Идеята за такива бариери може да се използва за насочване на вниманието към промени, необходими за повишаване на мотивацията на всеки студент.

Осигуряването на индивидуална подкрепа и прилагането на индивидуален подход с помощта на възможностите, които осигурява електронното обучение е само един от начините за подпомагане на студентското учене и участие. Подкрепа е налице, дори когато преподавателят има предвид всички студенти в своето планиране, отчитайки различията в тяхното начално ниво, опит, интереси и стилове на научаване, а също и когато студентите си помагат взаимно. Ако дейностите се планират, така че да

подкрепят участието на всички студенти, необходимостта от индивидуална подкрепа намалява. Заедно с това индивидуалната подкрепа може да насърчи активното независимо учене на студента и да допринесе с идеи как да се подпомогне научаването на по-широк кръг обучаеми.

IV. Представяне на електронния курс по учебната дисциплина „Пресжурналистика”

Основни функции на онлайн средата са: да съдържа информация по целите и задачите на курса, инструкциите и темите; да съхранява и предоставя лесен достъп до материалите за курса; да позволи административното организиране на курса и мониторинг на работата; да информира за крайни срокове и събития, да съдейства за синхронната и асинхронната комуникация между студентите и с преподавателя, както и да осигури възможност за оценяване от студенти и обратна връзка от преподавателя. Средата предоставя административни средства като календар, форуми и възможност за проследяване на активността; средства за авторски тестове и т.н. (виж <http://students.bfu.bg/moodle/>).

На макро ниво курсът по Пресжурналистика е организиран като смесено (присъствено и уеб базирано обучение, blended learning), в електронна среда Moodle. Лекциите и част от семинарните упражнения се провеждат в учебна зала, а друга част от семинарните упражнения – в компютърна зала. Има постоянна връзка между преподавателя и студентите чрез e-mail в електронната среда и чрез чатове; осъществява се мониторинг и обратна връзка.

Учебното съдържание включва: информация и ресурси за обучението по Пресжурналистика – текстове и презентации по основни теми от учебното съдържание, уроци за затвърдяване, тестове за проверка на напредъка, самостоятелно създаване на журналистически текстове в различни журналистически жанрове, анализиране и наблюдаване на електронни вестници и форуми, студентски презентации.

Формите на обучение са гъвкава комбинация от присъствени занятия и онлайн колаборация (синхронна и асинхронна) по ключови теми от дисциплината и върху заданията по учебната дисциплина.

По време на обучението студентите практикуват журналистически умения чрез дискусии, коментари, интервюта, писане и форматиране на журналистически текст. Провеждат се дискусии по различни теми както предварително планирани от преподавателя, така и предложени от самите студенти в рамките на общата тематика, свързана с пресжурналистиката.

По време на семинарните упражнения в компютърна зала студентите се запознават с принципите за търсене и оценяване на информация в Интернет.

Оценяването за допускане до изпит се осъществява в три категории, свързани с целите на курса: уменията за устно изразяване за целите на професионалната реализация (презентация) с тежест 40%, други 40% зависеха от качеството на създадените от студента журналистически текстове, 20% са за участие в занятията (качество на постингите във форумите по задачите за работа в час, коментарите на работата на състудентите и т.н.). Оценката е приравнена към 6-степенната скала. Поставената оценка има тежест при оформяне на крайната оценка по дисциплината Пресжурналистика. Критериите са зададени предварително и отразяват до каква степен са придобити знанията и уменията заложи в курса.

Курсовата работа (академичен текст и презентация) е продукт на обучителния процес. Подготовката ѝ се осъществява по време на извънаудиторните занимания на студентите, като се направлява и улеснява от инструкции. Темите на курсовите разработки са индивидуални и се задават от преподавателя. Важността и адекватността

на темите за целите на курса трябва да бъдат доказани в курсовата работа. Предварително се поставят ясни критерии за оценяване и изисквания към курсовата работа.

фиг. 1

Като цяло, елементите на микро нивото на дизайна на курса са създадени така, че да поддържат заложените от макро нивото цели и задачи. Всички етапи на процеса на обучение и създаване на краен продукт се основават изцяло на общуване (лице в лице и онлайн).

V. За мотивацията на студентите и академичната успеваемост по дисциплината

Мотивацията на студентите е измерена чрез анкетна карта, която е конструирана от затворени и отворени въпроси. Структурираните въпроси имат за цел да установят интереса, степента на удовлетвореност от участието на студентите в процеса на обучение, усещането за компетентност, степента на положено усилие при изпълнение на отделните задания, важноста и полезността на учебното съдържание предложено в курса по пресжурналистика, подготовеността за явяване на изпит.

Резултатите от направеното проучване показват, че използването на смесения тип учене удовлетворява студентите, кара ги да се чувстват съпричастни към случващото се в аудиторията, дава им възможност за изява, а извънаудиторните ангажименти приемат като логично следствие от теоретичното представяне на съдържателните ядра от курса по пресжурналистика.

Отговорите на въпросите „Мисля, че правенето на презентации е полезно за...”, „Мисля, че писането на курсова работа е полезно, защото можем да...” и „Мисля, че правенето на курсова работа/ презентация може да ми помогне да...” бяха групирани в три категории: умения и компетенции за бъдеща реализация (презентационни, за писане, за говорене пред публика), осмисляне и затвърждаване на наученото и повишаването на езиковата компетентност. 13 от отговорите на първия въпрос имат елемент, отнасящ се до категорията бъдеща реализация, 3 от втория и 11 от третия, което дава тежест от 1/3 от общото количество отговори. Натрупването на знания за търсене в Интернет, писането на журналистически текстове, презентирането и научаването на нещо ново са застъпени в над 2/3 от коментарите, същото е и количеството отговори, съдържащи

усещането за повишаване на компетентността по избраната специалност в различните ѝ аспекти.

През последните две години при използване на смесения тип учене в рамките на учебната дисциплина Пресжурналистика академичните постижения на студентите са високи от предходни години особено по отношение броя на слабите оценки. За доказателство представям разпределението на оценките през последните три години. (таблица 1)

**Разпределение на оценки
за редовно обучение на редовна сесия - Пресжурналистика**

оценки					
година	2,00	3,00	4,00	5,00	6,00
2007-2008	11	1	18	20	14
2008-2009	4	5	12	13	7
2009-2010	4	3	6	12	1

Таблица 1. Разпределение на оценки
за редовно обучение на редовна сесия - Пресжурналистика

В заключение

Във връзка с повишаване качеството на обучението все повече се обръща поглед към използване на възможностите на информационните и комуникационните технологии. Един от подходите това да се случва е разработване на електронни курсове в различни среди за електронно обучение.

Предимствата от използване на електронно базирано обучение като част от смесения тип обучение могат да се представят най-малко от две гледни точки на потребителите – на студента и на преподавателя.

Като потребители на курса **студентите** получават бърз и лесен достъп до учебното съдържание, до учебните дейности, до начините за проверка и оценка на подготовката, както и възможност за контакт с преподавателя – синхронен (чрез общуване *тук и сега*, в момента на интернет връзката) и асинхронен (отложен във времето, чрез e-mail, чрез форума) и за навременна обратна връзка. Благодарение на интерактивността може активно да участват в обучението като партньори на преподавателя: може да избират степента на трудност на учебните дейности, да обсъждат с преподавателя подлежащото на усвояване учебно съдържание, да избират начина на проверка и оценка и да го договарят с преподавателя, да организират в удобно за тях време самостоятелната си подготовка; да установяват личния си напредък, постиженията и затрудненията в процеса на учене.

Сред предимствата на електронно базираното обучение може да обобщим:

- прилагане на принципа за сътрудничество между обучаван и обучаваш,
- достъпност до електронния курс (благодарение на интернет връзката - бързината, независимостта от времето и пространството),
- учебното съдържание, което е структурирано на “порции”, удобно за овладяване, лесната навигация, активното участие на потребителите на курса.

Казано най-общо електронният курс е ориентиран към студентите.

Той обаче предлага редица предимства и на **преподавателя**. В интернет може да бъде публикуван неограничен обем обучаваща информация, с изключително разнообразие на жанровете и форматите: като се започне от текстова информация,

междутекстови връзки, нетекстова информация (графики, схеми, снимки, дори клипове, звукови файлове и т.н.).

Интерактивността дава възможност на обучавания да избира какво да чете, как да чете, колко да чете, да слуша, да гледа и дори да създава.

И не на последно място е възможността информацията в е-курса да се актуализира лесно и бързо, да се отговаря на променящи се изисквания, на нови научни търсения така, че да се удовлетворяват очакванията на потребителя. Всички тези предимства правят електронния курс повече от привлекателен.

Най-ценното на интернет комуникацията е нейната независимост от времето и пространството, запазването на информацията, възможността тя да се възприема многократно, да се обработва, да се прилага. Добре конструираният електронен курс учи студента на умение сам да структурира усвоеното, да го прилага и да оценява напредъка си по дисциплината.

Може да се каже, че все повече преподавателите въвеждат смесения тип обучение, което се характеризира с надграждане, вплитане, интегриране на разнообразни информационни и комуникационни технологии в традиционен образователен контекст.

В съдържателно и организационно отношение това интегриране може да бъде много разнообразно при различно съотношение на традиционните и електронните образователни технологии. Технологиите могат да се използват за подпомагане както на преподаването, така и на ученето.

Очертаните реалности извеждат БСУ на благоприятна позиция в процесите на присъединяване на българското висше образование в европейското образователно пространство, отразяват се благоприятно на качествените характеристики на учебния процес и на възможностите за академично признаване и международна мобилност.

Литература:

1. Гилева, С., (2005) Среди за електронно обучение, С.
2. Димов П. (2006) Електронно обучение – познание и комуникация, С., Сиела
3. Димов П. (2003) Комплексността и интегрираността на познанието при съвременните системи за обучение, сп. Образование, кн. XII
4. Младенова, Ю., К. Шойлекова, (2008) MOODLE – система за електронно обучение, Научни трудове на Русенския университет, т. 47, серия 5.1
5. Пейчева, Р. (1999) Хипермедийните технологии: Интегрираща учебна среда, С., Булхебра
6. Полат, Е. С. (ред.) (2005) Новые педагогические и информационные технологии в системе образования, М., Академия
7. Moore, Meg Mitchell. (2001) *What Is E-Learning?*, Darwin E-zine. Available at <http://www.darwinmag.com/read/050101/curve.html> [Last visited 10.02.2005]